

УДК 261.7

САННИКОВ СЕРГІЙ,

*кандидат богослов'я, старший науковий співробітник, Центр вивчення релігій
Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, м. Київ*

СУЧАСНЕ БОГОСЛОВСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ САКРАМЕНТАЛЬНОГО ВИМІРУ МІСІОНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті здійснюється систематичний аналіз sacramentalного виміру місіонерської діяльності та доводиться, що відповідні ідеї ґрунтуються на сучасних богословських концепціях, які тлумачать місію як справу Божу (*Missio Dei*), а не справу церкви. Така інтерпретація місії покликана подолати кризу місіонерської діяльності на Заході та в українському контексті. Трансформації богословського осмислення місії приводять до відкриття значення місійної дії як sacramentalного акту Боголюдського спілкування. Відповідно, теологічне тлумачення місії перестає бути суб'єктивним, але звертає увагу на об'єктивну та інтерсуб'єктивну природу місії як універсальної діяльності Бога й церкви.

Ключові слова: *теологія місії; протестантизм; православ'я; сучасна теологія; еклезіологія.*

Постановка проблеми та стан її вивчення. Теологія місії активно розвивається в останні десятиліття в католицькій та протестантській думці у зв'язку з отождоженням місії церкви з діяльністю Бога. Таке отождоження стало можливим завдяки переходу теології до діалогічного розуміння реальності церкви і Трійці. Відносини між Богом як "Койнонією" і церквою як "койнонією" також мисляться діалогічними, а тому місія можлива тільки як відновлення комунікації між Богом і людиною, що здійснюється з ініціативи Бога. У православ'ї зберігається інструментальний підхід до місії, оскільки остання розцінюється як діяльність церкви із залучення нових членів. Усвідомлення зв'язку тріадології з еклезіологією і місіологією привело до зростання уваги до місії як sacramentalної дії, що має універсальне значення. Таким чином, виникає бачення sacramentalного виміру місії, де під "sacramentalним виміром" розуміється дія Бога, яка за своєю суттю є "таїнством" як акт універсальної есхатологічної літургії, описаної в Новому Завіті. Разом із тим, богослови та релігієзнавці визнають, що аналіз місії як sacramentalного акту все ще залишається новим для теології, а зв'язок відповідних теорій із практикою - усе ще слабким. Особливо на цьому наполягають І. Русін, М. Черенков, П. Ковалів, М. Дубровський.

Метою статті є аналіз сучасних теологічних уявлень про sacramentalний вимір місії у зв'язку із глобальним та українським контекстами практичної реалізації церковної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Усвідомлення sacramentalності місіонерської діяльності не є зовсім новим для християнської традиції, хоча відповідні концепції стали популярними саме як новаторські та пристосовані до доби постмодерну. Девід Бош у своїй класичній книзі, яка стала підставою для теоретичних обґрунтувань християнської місіонерської роботи різних конфесійних груп, нагадує, що до XIV століття слово місія застосовувалося винятково до вчення про Трійцю, тобто "вживалося у зв'язку з тим, що Отець послав Сина, а Батько і Син послали Святого Духа. Єзуїти першими використовували його в сенсі розповсюдження хри-

стианської віри серед людей (у тому числі протестантів), що не належать до католицької церкви" [3, с. 9]. У XIX столітті під місією стали розуміти пропаганду віри й діяльність, спрямовану на поширення християнства. У сучасному релігієзнавстві утвердилася думка, що "під місією розуміється діяльність релігійної організації з вербування у свої ряди тих, хто вірить інакше" [4, с. 9]. Таке розуміння християнської місії панує й у повсякденній суспільній свідомості. Саме тому існує певне побоювання слова "місія", багато говориться про небезпеку прозелітизму й міжконфесійної ворожнечі, яка найчастіше виникала (і продовжує виникати) під час активної місіонерської діяльності.

Перша кульмінація місії як кількісного поширення християнства припала на IV століття, коли християнство з гнаної меншини стало домінуючою більшістю в Римській імперії. На початку IV століття християн, як уважають історики, було не більше 10 % населення, до кінця цього століття їх уже налічувалося майже 90 %. Наступним важливим етапом історії місії стало XVI століття, коли християнство вийшло за межі Європи і стало поширюватися в Америці. "Великим століттям місіонерства" для християнства було XIX століття, коли цілеспрямовані протестантські місії сколихнули Азію й Африку. Результати цього фанатичного подвижництва місіонерів стали очевидними тільки в третьому тисячолітті, коли Африка й Азія стали більш християнськими частинами світу, ніж Європа й Америка.

Місіонери були оптимістами в 1910 році, коли Единбургська всесвітня місіонерська конференція проголосила, що "Євангеліє Христа може реально досягти всіх народів світу" [2, с. 10]. Деякі провідні фахівці того часу (наприклад, Ларс Далє), аналізуючи статистику поширення християнства в Африці й Азії, підраховували, що до 1990 року межі світу й кордони християнства мають збігтися. Але реальність життя виявилась інакшою. Перша половина XX ст. стала часом затяжної системної кризи християнської місії, епохою глибокого розчарування в місіонерській роботі, періодом підйому ісламської місії. З середини XX століття місіонерська робота і її богословські підстави стали переосмислюватися

майже всіма християнськими конфесіями. Богослови почали усвідомлювати, що місія - це не просто донесення Євангелія до язичників або неоязичників (під останніми стали мати на увазі жителів Європи й Північної Америки, які відмовилися від християнської спадщини). У богослов'ї місії відбувся відхід від суто еkleзіологічного розуміння місії як географічного розширення своєї церковної організації. Після революційної для богослов'я місії доповіді Карла Барта на Віллінгенській конференції 1952 року, місію стали розуміти як справу Божу (*Missio Dei*), а не справу церкви. Сучасний український теолог Іван Русін так описує *Missio Dei*: "Книги Біблії відкривають нам Бога як Трійцю - досконалу любов і вічне спілкування Отця, Сина і Святого Духа. Оскільки Бог як Трійця є вічним спілкуванням і любов'ю *ad intra*, ця властивість визначає або ж триває і *ad extra*. Бог Отець як Творець всього і Господь всіх бере ініціативу порятунку людини на Себе. Він посилає Свого Сина у світ, який, діючи відповідно до волі Отця і силою Святого Духа, здійснює спасіння грішного людства. Далі у світ посилається Дух Святий, який актуалізує спасіння в житті віруючого і є божественною присутністю в житті церкви у світі. Син засновує нову спільність Божого викупленого народу - церкву, яка надсилається у світ брати участь у місії Отця, владою Сина і в силі Святого Духа (Ів. 17:18; Діян. 1:8). Дух Святий супроводжує церкву в місії, наділяє її всім необхідним для здійснення Божих намірів щодо неї у світі. У світлі всього вищесказаного стає очевидним, що Бог як Трійця є джерелом, ініціатором і виконавцем місії. Місія є вираженням Його природи як Трійці, є результатом Його спасительних справ щодо людини й світу" [9, с. 83]. Якщо звернутися до Біблії, то в ній немає слова "місія", але часто зустрічається смислове значення цього концепту у зв'язку з термінами "апостол" або "посланець". По суті, місія - це апостольство, яке має на увазі слово "йдіть", що зі владою виходить із уст Ісуса в момент виголошення "Великого доручення". Сьогодні практично всі дослідники згодні з тим, що витoki і природа місії церкви ґрунтуються в *Missio Dei*, оскільки "місіонерська ініціатива виходить винятково від Бога" [3, с. 427]. Хоча до цього часу не вщухають дебати - чи є місія справою Божою через церкву чи церква є результат і плід божественної місії [2, с. 62], на початку третього тисячоліття повністю очевидно, що місія - це тільки одна з ознак церкви, але не всі справи церкви є діла Божі, оскільки церква складається з людей, здатних робити помилки. Тому богослови підкреслюють, що не можна будь-яку місіонерську діяльність, яку інструментально здійснює церква, вважати місією Бога. Діяльність Бога, що є місіонерською за своєю природою, є ширшою за його дії через церковні громади. Церквам необхідно правильно розпізнати волю Божу щодо бажаних суспільних трансформацій у конкретній історичній ситуації, у конкретному місці й у конкретний час і потім виконати цю волю з цілісного порятунку людей. Девід Бош сміливо заявляє, що навіть рання церква зазнала двох великих невдач у своїй місіонерській діяльності (з руху перетворилася на організацію й пішла на розрив з єврейським народом), тим більше сьогодні є різноманітні помилки в місіонерських програмах. Саме тому сучасне богословське осмислення місії підкреслює її таємничу сакраментальну сутність.

Місіонерське служіння в Новому Завіті визначається як священнодійство ("священнодійство звіщення Євангелії Божої" - Рим. 15:16). Ні євхаристія, ні хрещення, ніякі інші літургійні дії не називаються в біблійному тексті "священнодійством". Це слово зустрічається тільки один

раз у новозавітному каноні і за своїм походженням і вживанням ("здійснювати жертвопринесення", "відправляти священні обряди"), здавалося б, зовсім не повинно застосовуватися до місії. Але в контексті Павлового розуміння благовістя як *Missio Dei*, уживання поняття "священнодійство" є цілком зрозумілим і виправданим. Для апостола язичників місія - це не вербування нових adeptів у свій гурток однодумців, а співучасть у місії Ісуса. Павло вказує (у цьому ж вірші), що йому надана честь "бути служителем Христа Ісуса між поганями", підкреслюючи, що це служіння не просто аналогічне до священницького (або жрецького в язичницькому контексті), але воно є саме священницькою функцією стояння перед Богом від імені народу й реверсивної дії служителя від імені Бога для народу. Це по суті двосторонній посередницький зв'язок між Богом і людьми, це служіння від імені Бога, за Його дорученням і для самого Бога.

Іншими словами, місія - це сакраментальна присутність і дії Бога через його посланців з порятунку й відновлення занепаłego світу. Саме тому сучасний протестантський богослов Крістофер Райт визначає місію так: "По суті своїй, наші місіонерські зусилля (якщо вони мають під собою біблійні підстави) передбачають цілеспрямовану участь церкви в місії Бога в якості його народу, на його запрошення і за заповідями, у контексті історії світу, заради спасіння Божого творіння" [8, с. 3]. Бачення універсального значення місії як обов'язкового елемента Божої діяльності у світі відкриває значення зусиль церкви для історичної долі всього людства. Вільям Карвер додає, що "місіонерство є поширенням ушир Божественного спасеного задуму у Христі за посередництва людей - посланників" [5, с. 11]. Таким чином, місія церкви виявляється участю в сотеріологічній дії Бога щодо людства і Всесвіту.

Осмислення українськими церквами своєї місії як частини сакраментальної універсальної дії Бога лише розпочинається завдяки зусиллям молодих богословів. Християнська місія в Україні й у Східній Європі має специфічну історію, яка впливає й на сучасне розуміння місіонерського покликання в церквах. Православна місія в часи царської Росії була орієнтована головним чином на язичників імперських околиць і часто здійснювалася з використанням державного апарату насильства. Місія молодих євангельських церков XIX і початку XX століть носила активний характер просвіти невоцерковлених православних, а також навернення молокан (на Кавказі або в Бессарабії). Новий етап історії місцевого місіонерства починається з кінця 1920-х років, коли будь-який вид релігійної діяльності всіх конфесій поза церковного приміщення став розглядатися як релігійна пропаганда й суворо карався радянськими законами. Із цього часу місія стала розглядатися й теологічно осмислюватися як "свідчення". На підставі біблійного тексту (Дії Ап. 1:8: "Ви будете моїми свідками в Єрусалимі, і в усій Юдеї та в Самарії, та аж до краю землі") як в історичних, так і в євангельських церквах Радянського Союзу головний акцент став робитися на понятті "свідок". Тобто культивувалася не наступальна, а пасивна модель місіонерства. Для історичних церков розуміння місії як "присутності" й пасивного літургійного свідчення завжди було визначальним, але в радянський період ця концепція стала домінуючою і для євангельського співтовариства. З кінця 1990-х років, зі зміною політичної ситуації, відбувається переосмислення парадигмальних основ місіонерства. Настав час публічної євангелізації, чим скористалися переважно пізньопротестантські рухи. Головний акцент у місіо-

нерській роботі в цей період робився на відкрите й активне (а в деяких випадках агресивне) сповіщення Євангелія з метою покаяння широких мас населення. Для цього використовувалися як масові євангелізаційні кампанії, так і листівки, плакати, євангелізація через засоби масової інформації (газети, радіо ТБ, Інтернет), спеціальні концерти, євангелізаційні зібрання тощо. Очевидно, що на початку XXI століття подібна місіонерська парадигма знаходиться в кризі. Почався період докорінного переосмислення природи місії та пошуку нового місіонерського бачення.

Сьогодні значно активізувалася місіонерська робота в церквах православної традиції. Вивчивши досвід протестантської місіонерської роботи 1990-х років, православні почали широко використовувати його у своїй практиці. Так, у декларації, яка широко обговорювалася в УПЦ в кінці 2008 року, хоча й не була прийнята офіційно, стверджується: "Актуальними формами місіонерської роботи мають бути такі:

- Відродження обов'язкової практики катехизації дорослих, що готуються прийняти Хрещення, та бесіди із хрещеними та батьками в разі хрещення дітей.

- Якісна відправа богослужінь із застосуванням, де це потрібно, досвіду служіння "місіонерських літургій", відродження здорового євхаристійного життя.

- Налагодження системи духовної освіти при єпархіальних установах та парафіях. Пошук нових ефективних шляхів та методів поліпшення роботи дитячих недільних шкіл.

- Комплексна церковна видавнича програма, направлена на аудиторію з різним рівнем освіти, на всі вікові та соціальні групи.

- Активна та гідна присутність Церкви у світському інформаційному просторі та створення якісної мережі церковних ЗМІ.

- Присутність Церкви у системі освіти, в організації позакласного виховання та дозвілля дітей та молоді.

- Заохочування місіонерської активності мирян, зокрема, сприяння домашнім "малим групам" з вивчення Святого Письма та основ православного богослов'я" [10].

Ця програма, аналогічна до проектів протестантської активності 1990-х років, успішно здійснюється в ряді парафій УПЦ деякими соціально й богословськи активними служителями й мирянами. У цьому ж напрямку продовжує розвиватися, хоча й не так активно, як раніше, протестантська місіонерська діяльність. Великі надії щодо оновлення принципів православної місії покладалися на Всеправославний собор, що проходив на грецькому острові Крит і прийняв 26 червня 2016 року документ під назвою "Місія православної церкви в сучасному світі". Цей документ закликає поширювати загальнохристиянські цінності, такі як гідність людської особистості, свободу й відповідальність, мир і справедливість. Однак ідея про участь церкви в місії Бога виражена недостатньо. Створюється враження, що в документі швидше підкреслюється роль і призначення церкви, а термін "місія" розуміється найшвидше, як мета і сенс існування церкви, як щось корисне виятково для церкви. Співучасть церкви в посередницькій присутності Бога у створеному світі та співробітництво релігійних громад із Богом у справі спасіння яітко не описані. Разом із тим, у цьому документі згадується важливий аспект місіонерського служіння, на який зараз звертають увагу всі богослови, що працюють у цій галузі - це пророче служіння церкви як глашатая Божої істини: "Церква Христова покликана з новою силою висловлювати і являти своє пророче свідчення

світові, спираючись на досвід віри та нагадуючи про свою справжню місію через сповіщення Царства Божого та сприяння свідомості єдності своєї пастви" [6]. Пророче служіння як сповіщення миру і справедливості від імені Творця Всесвіту дійсно стає однією з найважливіших рис християнської місії у третьому тисячолітті, але відповідні процеси тільки починають богословськи осмислюватися і практично здійснюються в українському контексті.

Глобалізація християнства, "старіння" західного християнства й перетворення християнської Європи в постхристиянський світ із необхідністю викликають у релігійних громадах відповідну реакцію, яку можна описати як "згорання у клубок" і самозамикання в рамках локальних субкультур. Після періоду захоплення пострадянського суспільства західними ідеалами й долучення до найбільш низькопробних цінностей європейсько-американської цивілізації, почався закономірний процес поступового торжества антивестернізму, що супроводжується зростанням фундаменталізму, націоналізму й агресивного слов'янофільства. Подібні суспільні настрої, які цілком зрозумілі та були легко прогнозовані, позначилися й на формах місіонерської роботи, привели до ускладнення умов її проведення в багатьох пострадянських країнах. Ще одним важливим фактором для виникнення нової суспільної орієнтації стала зміна поінформованості пострадянського суспільства щодо християнської культури. Якщо в добу перебудови й перші роки незалежності був певний суспільний запит на духовну літературу, то пізніше відбулося насичення суспільної свідомості відповідною інформацією. Багатьом здається, що вони знають євангельську звістку, але, як відомо, знання якісно відрізняється від інформації, бо, за влучним зауваженням Альберта Ейнштейна, "знання - це особистий досвід, все інше - інформація". У сучасному українському контексті роль традиційної євангелізації звичайно залишається, але навряд чи її можна назвати домінуючою. Масові форми євангелізації виконують роль свідчення, тобто інформаційної підтримки. Головними напрямками місіонерської роботи є і в найближчому майбутньому можуть бути: свідчення як "свята присутність"; жертвенна діяконія; навчання як формування "учнів Христа".

Ідея "святої присутності" [1] активно пропагувалася в середині XX століття в колах World Student Christian Fellowship і богословськи ґрунтувалася на доктрині втілення Христа, що ввійшов у людське суспільство як звичайна людина. За аналогією вважалося, що і християнам треба жити як звичайним, але святим людям. І хоча ця ідея часто критикувалася за крайнощі так званого "мовчазного свідчення", що не підкріплювалося проголошенням Євангелія, усе ж безперечно, що життя справжніх християн говорить набагато більше, ніж їхні слова, хоча це не означає, що вони повинні взагалі замовкнути. Життя справжніх християн у сучасній Україні, їхні справи й учинки найближчим часом будуть набувати все більшого значення для місії, бо суспільство пересичене словами. На початку 1990-х років існувала гостра нестача християнського дискурсу в громадському просторі, зараз є певний надлишок християнської риторики і символів, а, як відомо, надлишок інформації веде до її девальвації.

Жертвенна діяконія - це практичний вияв християнської присутності, соціальна діяльність церков, яка не втрачала свого значення ніколи. Сьогодні протестантське діяконське служіння в Україні розвивається дуже активно. Баптисти, п'ятидесятники та інші євангельські групи широко відомі своєю соціальною активністю -

безкорисливою допомогою у східних регіонах України, гуманітарними проектами, систематичною допомогою сиротам тощо. Подібна робота завжди мислилася як свідчення християнської любові, але серйозного богословського обґрунтування та її ясного осмислення досі не створено.

З кінця 1990-х років багато евангельських церков відмовилися від гуманітарної допомоги Заходу не тільки через юридичні труднощі, але головним чином з ідейних міркувань, заради збереження "чистоти" евангельського свідчення, оскільки бачили численні приклади "рисових", як їх називають на Заході, християн. Церкви, збудовані на роздачі гуманітарної допомоги, іронічно оцінювалися самими християнами та суспільством у цілому. Однак, деякі помилки в місіонерській практиці не повинні зганьбити саму ідею жертвовного служіння бідним і проблемним верствам суспільства, навіть якщо вони приймають тільки соціальну допомогу, відкидаючи християнську проповідь.

Місія як процес формування учнів Христа зосереджує головну увагу на так званому "великому дорученні Христа". Пітер Пеннер у своїй книзі "Навчіть всі народи" провів детальне дослідження всіх біблійних текстів, пов'язаних з дієсловом "навчіть". Також до аналізу долучалися тексти античної та раціоналістичної літератури. П. Пеннер переконливо показав, що це поняття, яке означає "навчити, зробити учнем", "передбачає набагато більше, ніж просто передачу й засвоєння інформації з певними власними додатками, включає в себе навчання правильного життя" [7, с. 45-46]. Саме на процес засвоєння правильного способу життя відповідно до евангельських норм звертає увагу морально-практичний вимір місіонерської роботи.

Із проведеного аналізу можна зробити декілька загальних висновків. Богослови визнають, що християнська місія - це таїнство, сакраментальна присутність Бога, а не просто організаційна робота або бізнес-проект для залучення нових членів у церковні громади. Тільки невидима, але ефективна присутність Бога робить місію відповідною до її первісного призначення бути посередницьким інструментом у справі спасіння всього творіння. Сакраментальний вимір місіонерської діяльності церкви пов'язаний із тим, що ця діяльність осмислюється в сучасній теології як частина дії Бога. Формування такого розуміння місії об'єднує тріадологію й сотеріологію з баченням конкретної діяльності церковних громад у рамках вибудовування діало-

гічних відносин зі світським контекстом. Перехід до діалогічної парадигми передбачає розуміння відносин церкви і світського середовища в рамках "обміну дарами" й усвідомлення взаємної відповідальності за майбутнє людства. В Україні богослови поки що розробляють лише об'єктивістське бачення місії, розглядаючи дії церковних громад як такі, що покликані бути проявом універсальної діяльності Бога. Перехід українських богословів від еклезіоцентричної до теоцентричної концепції місії лише розпочався, але відповідні процеси вже позитивно впливають на ідентичність місцевих церков. У подальшому слід очікувати поглиблення діалогічного розуміння місії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Barrow S. Presence and Prophecy: A Heart for Mission in Theological Education: Study Guide / Simon Barrow. - Church House Publishing, 2002. - 48 p.
2. Ахонен Р. А. Миссия в новом тысячелетии: теологические основы мировой миссии / Ристо А. Ахонен; [пер. с англ. И. В. Угловского; под ред. В. И. Смирнова]. - СПб. : Светоч, 2005. - 447 с.
3. Бош Д. Преобразования миссионерства: Сдвиги парадигмы в богословии миссионерской деятельности / Дэвид Бош. - СПб. : Богомыслие, 1997. - 636 с.
4. Иванов С. А. Византийское миссионерство: Можно ли сделать из "варвара" христианина? / Сергей Аркадьевич Иванов. - М. : Языки славянской культуры, 2003. - 376 с.
5. Карвер В. О. Миссионерство и промысел Божий / Вильям Оуэн Карвер. - М. : Логос, 1993. - 191 с.
6. Місія православної церкви в сучасному світі [Електронний ресурс] // Православие в Украине. - Режим доступу : <http://orthodoxy.org.ua/data/misiya-pravoslavnoyi-cerkvi-v-suchasnomu-sviti.html>.
7. Пеннер П. Научите все народы. Миссия богословского образования / П. Пеннер. - СПб. : 1999. - 335 с.
8. Райт К. Миссия Бога / Кристофер Райт. - Черкассы : Колловкум, 2015. - 592 с.
9. Русин И. Концепция миссии в современном протестантском богословии / Иван Русин // Практична філософія. - 2017. - № 3. - С. 81-88.
10. Ювілейна декларація УПЦ, кінцевий, компромісний варіант, який так і не був прийнятий на початку 2009 року [Електронний ресурс] // Богословский портал. - Режим доступу : http://theology.in.ua/ua/bp/theological_library/theological_doc/confessional_doc/47505/.

Санников Сергей,

кандидат богословия, старший научный сотрудник,

Центр изучения религий Национального педагогического университета им. М. П. Драгоманова, г. Киев

СОВРЕМЕННОЕ БОГОСЛОВСКОЕ ОСМЫСЛЕНИЕ САКРАМЕНТАЛЬНОГО ИЗМЕРЕНИЯ МИССИОНЕРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье осуществляется систематический анализ сакраментального измерения миссионерской деятельности и доказывається, что соответствующие идеи основываются на современных богословских концепциях, которые толкуют миссию как дело Божие (Missio Dei), а не дело церкви. Такая интерпретация миссии призвана преодолеть кризис миссионерской деятельности на Западе и в украинском контексте. Трансформация богословского осмысления миссии приводят к открытию значения миссионерского действия как сакраментального акта Богочеловеческого общения. Соответственно, теологическое толкование миссии перестает быть субъективным, но обращает внимание на объективную и интересубъективную природу миссии как универсальной деятельности Бога и церкви.

Ключевые слова: теология миссии; протестантизм; православие; современная теология; еклезіологія.

Sannikov Sergii,
Senior Researcher of the Center for the Study of Religions
of the National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv

MODERN THEOLOGICAL INTERPRETATION OF THE SACRAMENTAL DIMENSION OF MISSIONARY ACTIVITY

The article carries out a systematic analysis of the sacramental dimension of missionary activity and proves that the corresponding concepts are based on modern theological concepts that interpret the mission as the work of God (*Missio Dei*), and not the work of the church. This interpretation of the mission is designed to overcome the crisis of missionary activity in the West and in the Ukrainian context. Transformations of the theological interpretation of the mission lead to the discovery of the significance of missionary action as a sacramental act of God-human communication. Accordingly, the theological interpretation of the mission ceases to be subjective, but draws attention to the objective and intersubjective nature of the mission as a universal activity of God and the church.

Key words: *mission theology; Protestantism; Orthodoxy; modern theology; ecclesiology.*

REFERENCES

1. Barrow, Simon (2002). Presence and Prophecy: A Heart for Mission in Theological Education: Study Guide, *Church House Publishing*, 48 p.
2. Ahonen, Risto A. (2005), Mission in the new millennium: theological foundations of the world mission [translat.], *Svetoch*, St. Petersburg, 447 p. (rus).
3. Bosch, David (1997), Transformations of missionary work: Paradigm shifts in theology of missionary activity [translat.], *Bogomysliye*, St. Petersburg, 636 p. (rus).
4. Ivanov, S. A. (2003), Byzantine missionary work: Can a Christian be made from a «barbarian»? *Yazyki slavyanskoy kultury*, Moskow, 376 p. (rus).
5. Carver, Vilyam Ouen (1993), Missionary Work and God's providence, *Logos Publishing*, Moscow, 191 p.
6. Mission of the Orthodox Church in the Modern World. *Orthodoxy in Ukraine*. Available at: <http://orthodoxy.org.ua/data/misiya-pravoslavnoyi-cerkvi-v-suchasnomu-sviti.html>.
7. Penner, P. (1999), Teach all nations. Theological Education Mission, *W.p.*, St. Petersburg, 335 p. (rus).
8. Wright, Christopher J. H. (2015), The Mission of God [translat.], *Kollokvium*, Cherkassy, 592 p. (rus).
9. Rusin, Ivan (2017), The concept of the mission in modern Protestant theology *Practical Philosophy*. 3. 81-88 (rus).
10. Anniversary Declaration of the UOC, final, compromise variant, which has not been adopted in early 2009 *Bohoslovskyy portal*. Available at: http://theology.in.ua/ua/bp/theological_library/theological_doc/confessional_doc/47505/.

© Санніков Сергій
Надійшла до редакції 13.10.2017